

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om vuxenutbildningsförmåner och 15 § i lagen om studiestöd

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om vuxenutbildningsförmåner och 15 § i lagen om studiestöd (RP 15/2020 rd): Ärendet har remitterats till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet för betänkande och till kulturutskottet för utlåtande.

Utlåtande

Utlåtande har lämnats av

- kulturutskottet KuUU 6/2020 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultativ tjänsteman Kirsi Päivänsalo, social- och hälsovårdsministeriet
- ledande expert Janne Savolainen, arbets- och näringsministeriet
- konsultativ tjänsteman Virpi Hiltunen, undervisnings- och kulturministeriet
- konsultativ tjänsteman Ville Heinonen, undervisnings- och kulturministeriet
- ansvarig planerare Ilpo Lahtinen, Folkpensionsanstalten
- chef för utbildningsfrågor och arbetskraftspolitik Mikko Heinikoski, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- utbildningspolitisk expert Riina Nousiainen, STTK rf
- expert Elina Sojonen, Akava ry
- direktör Riikka Heikinheimo, Finlands näringsliv rf
- sakkunnig i kompetensutveckling Sanja Mursu, KT Kommunarbetsgivarna
- verkställande direktör Janne Metsämäki, Sysselsättningsfonden.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Folkpensionsanstalten
- Tampereen Aikuiskoulutuskeskus TAKK
- Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene rf
- Finlands studerandekårens förbund - SAMOK rf
- Finlands studentkårens förbund FSF rf
- Förbundet för den offentliga sektorn och välfärdsområdena JHL rf

Betänkande AjUB 7/2020 rd

- Tehy rf
- Företagarna i Finland rf
- Industrifacket rf
- Centralhandelskammaren
- forskardoktor Satu Ojala
- professor i pedagogik Heikki Silvennoinen.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås ändringar i lagen om vuxenutbildningsförmåner och lagen om studiestöd.

Syftet med propositionen är att på ett enhälligt antaget initiativ av arbetsmarknadens centralorganisationer främja löntagarnas möjlighet att lyfta vuxenutbildningsstöd för studier samtidigt som de arbetar. Det föreslås därför att bestämmelserna om jämkat vuxenutbildningsstöd och om bestämmande av vuxenutbildningsstödet för löntagare ska ses över.

Formeln för beräkning av vuxenutbildningsstödet ändras. Om en person har löneinkomster eller andra inkomster påverkar de vuxenutbildningsstödet belopp under löneperioden eller perioden för annan inkomst. Ändringar föreslås också i bestämmelserna om förutsättningarna för beviljande av vuxenutbildningsstöd, mängden studieprestationer som krävs per stödmånad, förbrukning av stödmånader samt ansökan om och utbetalning av vuxenutbildningsstöd. Förfarandet för att ansöka om vuxenutbildningsstöd ändras enligt förslaget från det månadsvisa ansökningsförfarandet till ett förfarande med efterhandsansökan.

Propositionen har också som mål att främja användbarheten i fråga om det inkomstregister som avses i lagen om inkomstdatasystemet då den lön och det lönebelopp som ligger till grund för vuxenutbildningsstödet bestäms. Den lön som ligger till grund för vuxenutbildningsstödet beräknas utifrån de stabiliserade inkomsterna från ett arbetsavtals-, tjänste- eller annat anställningsförhållande som föregår stödperioden för sammanlagt tolv månader enligt kontantprincipen. Den inkomst personen tjänat in under stödperioden beaktas tillsammans med vuxenutbildningsstödet den månad då inkomsten betalas ut.

Dessutom föreslås preciseringar i bestämmelserna om verkställighet samt om förfarandena vid beviljande av och ansökan om vuxenutbildningsstöd för företagare. I lagen om studiestöd föreslås vissa preciseringar.

Lagarna avses träda i kraft den 1 augusti 2020.

Betänkande AjUB 7/2020 rd

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Utskottet noterar att det i propositionen föreslås att bestämmelserna om jämkat vuxenutbildningsstöd och om beräkning av stödbeloppet ses över utifrån ett enhälligt initiativ från arbetsmarknadens centralorganisationer. Avsikten är att i lag föreskriva om de krav som ställs på avläggande av studie- eller kompetenspoäng för studier. Samtidigt ändras studiekravet så att kraven avseende antalet studie- eller kompetenspoäng skiljer sig åt mellan heltidsstudier och studier som avläggs vid sidan av arbetet. För att säkerställa att förmånsutgifterna för vuxenutbildningen som helhet inte ökar till följd av förslaget föreslås det ändringar i grunderna för fastställande av fullt vuxenutbildningsstöd för löntagare.

Syftet är att uppmuntra löntagare att under tiden i arbetslivet utveckla och upprätthålla sin kompetens. Detta ska ske genom att främja deras möjligheter att samtidigt dels arbeta, dels studera med vuxenutbildningsstöd. Samtidigt uppmuntras även lågutbildade och lågavlönade att studera under yrkeskarriären. Propositionen uppmuntrar arbetstagarna att stärka den egna kompetensen och främjar en jämlikare och effektivare användning av förmånen. Propositionen har också som mål att göra det inkomstregister som avses i lagen om inkomstdatasystemet mer användbart då den lön och det lönebelopp som ligger till grund för vuxenutbildningsstödet bestäms.

Propositionen har också samband med ett projekt för en reform av det kontinuerliga lärandet som undervisnings- och kulturministeriet tillsatte i september 2019 och som avslutas den 31 mars 2023. Inom ramen för projektet granskas kontinuerligt lärande som en helhet och bereds ett förslag till reform av det kontinuerliga lärandet. Projektet styrs av en parlamentarisk grupp för kontinuerligt lärande, som ska komma med sitt förslag senast den 31 december 2020.

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet anser det vara viktigt att förbättra möjligheterna till kontinuerligt lärande för löntagarna med beaktande av de ständiga förändringarna i arbetslivet. Utskottet tillstyrker lagförslagen utan ändringar, men med följande kommentarer.

Fördelningen av vuxenutbildningsstödet

Utskottet påpekar att det enligt utredning upprepade gånger har visat sig finnas exceptionellt stora skillnader mellan de socioekonomiska grupperna i Finland när det gäller den vuxna befolkningens deltagande i utbildning. Enligt uppgifterna för 2018 har nästan hälften av stötagarna redan tidigare avlagt högskoleexamen och nästan tre fjärdedelar förvärvar utbildning på högre nivå med hjälp av stödet. De lågutbildade och de som mest behöver utbildning i förhållande till kraven i ett föränderligt samhälle får inte på ett optimalt sätt hjälp av vuxenutbildningsstödet i dess nuvarande form.

Utskottet välkomnar syftet att förbättra möjligheterna till kontinuerligt lärande för löntagare i arbetsför ålder och att skapa bättre möjligheter att kombinera arbete och studier. Det är ett motiverat mål att skapa bättre möjligheter för låginkomsttagare att förbättra sin arbetsmarknadsposition genom att utbilda sig och skaffa sig mer kompetens vid sidan av arbetet utan att vara borta från arbetet helt och hållet på grund av studierna. För många är det inte ekonomiskt möjligt att helt läm-

Betänkande AjUB 7/2020 rd

na arbetet och börja studera på heltid, eftersom stödet under utbildningen inte räcker till för levnadskostnaderna. Samtidigt vill utskottet peka på att minskningen av det fulla stödbeloppet också inverkar på de lägsta inkomstklasserna, varvid det kan ha en negativ inverkan på främjandet av kontinuerligt lärande i synnerhet för lågutbildade befolkningsgrupper.

Vuxenutbildningsstödet verkar enligt propositionen i betydande grad rikta sig till redan välutbildade personer som eftersträvar en ny examen på högre nivå. Utskottet anser därför att i synnerhet lågutbildade eller lågavlönade bör uppmuntras att studera under tiden i arbetslivet genom att utbildningssystemet utvecklas så att det skapas mer flexibla möjligheter att kombinera arbete och studier. Dessutom måste man utveckla serviceformer där tyngdpunkten ligger på dem som fått mindre utbildning än genomsnittet.

Utskottet understryker att det vid sidan av försörjningen är viktigt att ägna uppmärksamhet åt incitamenten att delta i utbildning, såsom kamratstöd, mentorskap samt identifiering och erkännande av kompetens. Det blir då uppmuntrande att lära sig nytt. Det är viktigt att också de som är minst motiverade till tilläggsutbildning erbjuds flexibla utbildningstjänster med låg tröskel genom vilka kompetensnivån kan höjas och utbildningsskillnaderna minskas.

Stödbeloppet och kriterierna

I propositionen föreslås det ändringar i beräkningen av vuxenutbildningsstödet, både i fråga om jämkat stöd och stöd till fullt belopp. De föreslagna ändringarna höjer vuxenutbildningsstödet i synnerhet för de stödtagare som inte avsevärt minskar sin arbetstid på grund av studierna. Vuxenutbildningsstöd ska beviljas för studier som sammanlagt omfattar minst fyra studie- eller kompetenspoäng. Stödet förutsätter minst fyra studie- eller kompetenspoäng per stödmånad när den inkomstminskning som ersätts överstiger 50 procent. Om inkomsten sjunker med högst 50 procent, betalas vuxenutbildningsstöd om personen avlägger minst två studie- eller kompetenspoäng per stödmånad. Liksom för närvarande ska beloppet av utbetalningarna bestämmas utifrån genomsnittet för hela stödperioden. När vuxenutbildningsstödet ersätter en inkomstminskning på mer än 50 procent, omfattar stödmånaden en hel månad av maximitiden för vuxenutbildningsstödet, och om den inkomstminskning som ersätts är högst 50 procent, omfattar stödmånaden en halv månad av maximitiden.

Utskottet välkomnar de föreslagna ändringarna när det gäller att kombinera deltidsarbete och studier. Vuxenutbildningsstödet kommer dock att minska med i genomsnitt 78 euro per månad jämfört med stödet för de nuvarande förmånstagarna. För 57 procent av de nuvarande förmånstagarna minskar stödet med mindre än 100 euro i månaden och för knappt 40 procent minskar stödet med över 100 euro i månaden. Vuxenutbildningsstödet ökar endast för knappt tre procent av de nuvarande förmånstagarna.

Utskottet noterar att reformen sannolikt kommer att försämra möjligheterna till heltidsstudier med vuxenutbildningsstöd. Därför är det viktigt att konsekvenserna för både heltidsstudier och deltidsstudier följs noggrant för att man ska kunna bedöma om propositionens mål för en effektivare och mer jämlik användning av förmånen uppnås. Utskottet förutsätter att statsrådet lämnar utskottet en utredning om reformens effekter senast den 31 december 2021. (*Utskottets förslag till uttalande*)

Betänkande AjUB 7/2020 rd

Ett av stödkriterierna är att personen i enlighet med 7 § i lagen om vuxenutbildningsförmåner har minst åtta års tid i arbete före ingången av stödmånaden. Arbetslivet förändras i allt snabbare takt och då framhävs också en snabbare individuell kompetensutveckling. Med beaktande av detta ser utskottet det som motiverat att det framöver granskas om kravet på åtta års tid i arbetslivet är ändamålsenligt.

Övrigt

De föreslagna ändringarna syftar också till att göra det inkomstregister som avses i lagen om inkomstdatasystemet mer användbart vid utbetalningen av vuxenutbildningsstöd, vilket bidrar till att minska byråkratin och den administrativa bördan. Utskottet betonar att det utöver detta är angeläget att systemen konstrueras så att ansökningsförfarandet blir enklare och mer förutsägbart också för de sökande. Det är en mycket viktig faktor som spelar in då personerna ska bestämma sig för att söka stödet. Utskottet anser därför att datasystemen för vuxenutbildningsstödet bör utvecklas så att användarna och de sökande bättre kan förutse sin försörjning.

Kriterierna för beviljande av vuxenutbildningsstöd för företagare ändras så att företagaren i genomsnitt ska avlägga minst tre studie- eller kompetenspoäng per stödmånad. Det är inte meningens att de förfaranden som gäller ansökan om och beviljande av vuxenutbildningsstöd för företagare ska ändras jämfört med nuläget. Vuxenutbildningsstödet för företagare ska fortfarande vara lika stort som stödets grunddel. Företagare ska alltså inte ha rätt till den inkomstrelaterade delen så som löntagarna. För att en företagare ska vara berättigad till stöd, måste företagarens inkomster under stödmånaden på samma sätt som nu minska med minst en tredjedel jämfört med den senast verkställda beskattningen innan studierna inleds. På företagare tillämpas inte den ovan beskrivna 50-procentsregeln, enligt vilken endast en halv månad av den maximala stödtiden förbrukas då inkomstminskningen är högst 50 procent. Utskottet ser det som angeläget att en tillnärmning av företagarnas och löntagarnas villkor framöver övervägs så att vuxenutbildningsstödet för företagare i fråga om kriterier och ansökningsprocesser ligger närmare vuxenutbildningsstödet för löntagare.

Avslutningsvis pekar utskottet på behovet av noggrann uppföljning av reformens genomförande och effekter på användningen av vuxenutbildningsstöd. En särskilt viktig fråga är dessutom hur covid-19-pandemin påverkar stödbehovet.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslag 1 och 2 i proposition RP 15/2020 rd utan ändringar.

Riksdagen godkänner ett uttalande. (Utskottets förslag till uttalande)

Betänkande AjUB 7/2020 rd

Utskottets förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att statsrådet lämnar arbetslivs- och jämställdhetsutskottet en utredning om reformens effekter senast den 31 december 2021.

Helsingfors 14.5.2020

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Anna Kontula vänst
vice ordförande Katja Taimela sd
medlem Kim Berg sd
medlem Bella Forsgrén gröna
medlem Tuomas Kettunen cent
medlem Rami Lehto saf
medlem Niina Malm sd
medlem Hanna-Leena Mattila cent
medlem Anders Norrback sv
medlem Ilmari Nurminen sd
medlem Arto Satonen saml
medlem Ruut Sjöblom saml
medlem Riikka Slunga-Poutsalo saf
medlem Sofia Virta gröna
ersättare Mikko Lundén saf.

Sekreterare var

plenarråd Miika Suves.